

Szilágyi Zsófia:

Desiré és Józsi

(„Alszik a fény” Kosztolányi Dezső és Csáth Géza művészete, szerkesztette Bednatics Gábor, FISZ-Ráció, Budapest, Minerva Könyvek 1., 2010, 317 oldal, 2200 Ft)

Az 1990-es évek Kosztolányi évtizede volt. Akkoriban történt, hogy egy egyetemi szemináriumon, ahol a cél a helyes hangképzés és beszédművelés volt, azt a feladatot kaptuk, mondjunk el egy verset. Bármelyik korszakból, magyar- és világirodalomból lehetett választani: az ötödik Kosztolányi-vers után enyhe derűtség futott végig a termen. Igaz, volt mit jóvá tenni, az ezt megelőző, hosszan elnyúló időszakban méltatlan csönd vette körül Kosztolányit. (Ma már szinte elképzelhetetlen, hogy volt idő, amikor nem ő volt a modern magyar irodalomból készült szakdolgozatok, disszertációk egyik leggyakoribb témája, az irodalomtudományi konferenciák közkedvelt hőse.) Ha Kosztolányi felől nézzük, a kilencvenes évek még nem értek véget, hiszen a felé irányuló olvasói és irodalomtudói érdeklődés ugyanúgy megmaradt, mint a kortárs irodalom újraíró figyelme – csak ebből az évből kiemelkedő példaként Esterházy Péter *Estije* és Szegedy-Maszák Mihály Kosztolányi-monográfiája mutatja ezt. Az író 125. születésnapjára pedig végre szélesebb közönség számára is láthatóvá vált az évek óta folyó textológiai munka, hiszen az életmű kritikai kiadásának első két kötete (az író betegségének „beszélgetőfüzetekben” fennmaradt dokumentumai, illetve az *Édes Anna*) megjelent a Kalligram Kiadónál.

Hogy mindez miért kapcsolódik a Fiatal Írók Szövetségének új sorozatát, a Minerva könyveket elindító tanulmánykötetéhez, amely Kosztolányi és Csáth művészetét tette tárgyává? Egyrészt azért, mert jelezni kívántam, milyen zsúfolt szintérré lép be, aki Kosztolányiról újat kíván mondani. (Bár az író politikai szerepvállalásáról, a Pardon-rovatban játszott szerepéről, a neki tulajdonítható írásokról folyó viták jól mutatják, van itt még bőven tisztáznivaló.) Másrészt azért, mert mind a kritikai kiadás munkálatai, mind a kortárs irodalom Kosztolányihoz kapcsolódó, őt újraíró tevékenysége tükröződik ebben a könyvben. Előbbi Bengi Lászlónak az *Aranyarkány* keletkezéstörténetéről, illetve Kosztolányi névtelen cikkeinek azonosíthatóságáról írott tanulmányaiban, illetve Arany Zsuzsanna a Pardon-rovatról írásában (mindkettő remek adattárként is használható), utóbbi pedig Orcsik Rolandnak a Kosztolányit és a vajdasági Koncz Istvánt összekapcsoló elemzésében, valamint Mészáros Márton Kosztolányit Kovács András Ferenc felől olvasó szövegében.

„A Fiatal Írók Szövetségének elnöke” aláírással záruló előszóban (kicsit különös ez a személytelen rejtélyesség) összegzést is olvashatunk a 35 év alatti szerzők írásaiból összeálló Minerva Könyvek céljáról. Eszerint a fiatal szerzők friss szemléletmódja „azt az ígéretet is hordozza, hogy szövegeik nem pusztán a tudományos közösség, hanem a középiskolai oktatás és minden irodalom iránt érdeklődő számára fontosnak tetsző problémákkal foglalkoznak”. Úgy vélem, ez a könyv csak részben váltja be az ígéretet: a Kosztolányit érintő, és itt hangsúlyosan jelenlévő textológiai kutatások az irodalom iránt érdeklődők számára csak előkészületnek tűnhetnek valami lényegihez. Hogy pontosan mi is a „lényeg”, nem könnyű megfogni: annyi biztos, hogy a forrásfeltárást és a szöveggondozást a szűk szakmán kívülieknek azzal lehet indokoltá tenni, ha az íróról és műveiről kialakult képünkre gyakorolt hatásukat is megmutatjuk. Bár nagyon szimpatikus Bengi László meghatározása, amely szerint a filológia nem a kérdések, inkább a válaszok tudománya, és jogosan veti föl Arany Zsuzsanna, hogy a XX. század sajtótörténetéről keveset tudunk, a kortársi visszaemlékezések nem megbízhatóak, az életrajzi kutatások pedig problematikusak, állítanunk is kell, nemcsak kételkednünk: a tévedés kockázatát is vállalva. Hiszen mire minden világossá válik a XX. század történelméről, napilapjairól, és tisztázódnak az biográfiaírás keretei (ha egyáltalán eljön ez a kor), a fiatal kutatókból nagyon öregek lesznek.

Bár a könyvnek nem egyetlen hőse van, hanem valójában kettő (miként az *Esti Kornélnak*), nem véletlenül beszéltem eddig csak Kosztolányiról. Kizárólag a kötetnyitó írás (Bednatics Gáboré) szól Csáthról és a kánonban elfoglalt helyének változásáról, Bodrogi Csongor már Kosztolányi szemén (versén) keresztül mutatja meg Csáthot. Csáth életműve iránt is jelentősen megnőtt az érdeklődés, már az 1980-as években, a felé irányuló figyelem azonban talán nem maradt annyira tartós, mint Kosztolányi esetében. Mintha ez tükröződne ebben a könyvben is, bár a közös szülővároshoz való viszony és az idegenségtapasztalat az élénk levelezésben és nemcsak rokon, de baráti kapcsolatban is álló unokatestvérek olvasásakor egyaránt fontos szempont. Szabadka és a fordítás, idegenség kérdése nem véletlenül van ilyen hangsúlyosan jelen: a kötet két Palicson megrendezett szimpózium anyagára épült rá. Orcsik Roland írása izgalmasan állítja egymás mellé az első világháború előtti Kosztolányi és a balkáni háborút megelőlegező Koncz István mondatait és műveit: ezzel azt is megmutatva, hogy Kosztolányi (és Csáth) az éppen a tradícióéküliséggel küzdő vajdasági irodalom számára saját hagyományként is megképződhet.

„Alszik a fény”, mondja címével a könyv, holott az írások azt kívánják igazolni, hogy Kosztolányi és Csáth fényben állnak most is – a címválasztást éppen ezért nem érzem a legszerencsésebbnek. (És egy apró, gyakorlati kifogás: a kötet olyan apró betűkkel van szedve, mintha a Fiatal Írók Szövetsége csak az ifjú, tökéletesen látó olvasókra számítana.) Az „*Alszik a fény*” nemcsak sorozatkezdétként jelent nyitányt, de azért is, mert ösztönző lehet (csak néhány példát mondok) akár a fordítások mibenlétéről gondolkodók (Kollár Árpád tanulmánya), akár az elmúlás poétikája iránt érdeklődők (Lapis József elemzése) számára. A Fiatal Írók Szövetsége izgalmas kötetel indította el új sorozatát, méltón megünnepelve a 125 éves Kosztolányit, az egykori fiatal írók értő, lelkesült felfedezőjét.

Megjelent az Élet és Irodalom 2010. november 19-i számában, a Követési távolság rovatban.